

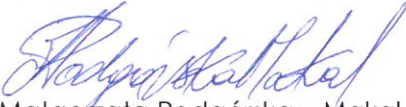
PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH :

OBRAZ MATKI BOSKIEJ POCIESZENIA

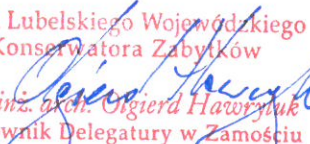
Z KOŚCIOŁA PW ŚW. STANISŁAWA BISKUPA

TERATYN 5, 22-510 Teratyn

WOJEWODZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTEKÓW
w Lublinie
DELEGATURA W ZAMOŚCIU
ul. Staszica 29, 22-400 Zamość
tel./fax 84 638 59 71

Opr. Małgorzata Podgórska – Makal
Konservator dzieł sztuki
Upr. konserwatorskie 20/K/97
Nr dyplomu ASP w Warszawie 4997

ZALĄCZNIK
do pisma / postanowienia / decyzji
organu ochrony zabytków
znakZ-111.5144.2.1.2024.....
z dnia12.02.2024.....

Z up. Lubelskiego Wojewódzkiego
Konservatora Zabytków

mgr inż. arch. Cigiera Hawryluk
Kierownik Delegatury w Zamościu

LUBLIN
Listopad 2023

WNIOSKI I ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE

Program prac konserwatorskich obejmuje prace konserwatorskie przy obrazie – Matki Boskiej Pocieszenia znajdującym się w ołtarzu głównym i srebrnej koszulce.

Wymiary : 106 x 65 cm

Program został opracowany na podstawie wizji lokalnej przeprowadzonej w październiku 2023 oraz na podstawie wstępnych badań obiektu. Obiekt stanowi przedmiot kultu, znajduje się w ołtarzu głównym świątyni czynnej, w której systematycznie odprawiane są nabożeństwa. Kościół jest nowy, dobrze utrzymany.

Prace konserwatorskie mają służyć zabezpieczeniu obrazu stanowiącego przedmiot kultu religijnego, poprawie jego stanu technicznego oraz mają za zadanie przywrócić jego walory artystyczne i estetyczne.

Prowadzone prace konserwatorskie mają służyć zachowaniu obrazu we właściwym stanie technicznym przy maksymalnym zachowaniu artystycznego i historycznego charakteru obiektu.

Widoczna jest postępująca degradacja obiektu spowodowana zmianami objętości podobrazia drewnianego spowodowanymi zmianami wilgotności wskutek przeniesienia obrazu do nowego wnętrza kościoła, w którym parametry wilgotności są inne, wilgotność względna powietrza jest niższa niż w starej świątyni.

Cały obraz przykryty jest srebrną koszulką, co dodatkowo uniemożliwia bieżące monitorowanie stanu zachowania warstwy malarskiej.

Pracami konserwatorskimi objęta zostanie przykrywająca obraz srebrna koszulka.

Z uwagi na wyjątkowość obrazu, jego wartość artystyczną oraz nietypowe przedstawienie Marii, proponuje się trwałe zdjęcie srebrnej koszulki z obrazu i eksponowanie jej jako votum na specjalnie wykonanej kopii obrazu.

Tym bardziej że srebrna koszulka unieczystnia oryginalne przedstawienie „Matki Boskiej Pocieszenia”.

W ten sposób eksponowany będzie obraz w swojej oryginalnej stylistyce oraz votywna koszulka.

Wartością dodaną takiego rozwiązania będzie możliwość bieżącego monitorowania stanu zachowania oryginalnego obrazu.

OPIS

Obraz na desce.

Maryja przedstawiona w pełnej postaci, ustawiona frontalnie do widza. Zwrócona lekko w lewą stronę, głowa lekko pochylona. Na jej lewym przedramieniu Dzieciątko, które przytrzymuje lewą dłoń. Maryja w prawej, wyciągniętej dłoni, trzyma szarfę zakończoną kółkiem. Dzieciątko trzyma podobną szarfę w wyciągniętych przed siebie rączkach.

Na ich twarzach — o pełnych, zaróżowionych policzkach — maluje się skupienie, połączone z napięciem uwagi.

Maria ubrana jest w czerwoną suknię przepasaną w pasie i niebieski płaszcz okrywający głowę. Szaty odstaniają stopy i opadają swobodnie na złocisty

półksiężyc. Suknia i płaszcz obramione są złotymi oblamówkami. Mały Jezus ubrany w suknię w kolorze ugru.

Postać Maryi otoczona jest płomienistą aureolą w kształcie mandorli. Głowę Matki Boskiej i Jej Syna otaczają aureole. Na głowach korony.

Tło srebrne, grawerowane w wici roślinne z motywem lili.

HISTORIA OBIEKTU.

Obraz prawdopodobnie powstał w XVII w. Pierwotnie znajdował się w miejscowości Zaturka, położonej na terenach dawnej Polski, na wschód od Bugu, nad rzeką Turją (dopływem Prypeci), w północnej części dawnego powiatu horochowskiego k. Kisielina. Znajdowała się tam przyklasztorna świątynia augustianów, która była jednocześnie lokalnym ośrodkiem kultu maryjnego, w której umieszczony był obraz MB Pocieszenia, uznawany przez lud za cudowny.

Według relacji Ireny Szafranec zd. Jasińskiej, mieszkanki Łuszczowa-Kolonii, wówczas 17-letniej dziewczyny mieszkającej wraz ze swoimi rodzicami w Wólce Sadowskiej, 12 lipca 1943 r. miejscowość ta została napadnięta i spalona przez bandę UPA. Większość mieszkańców została zamordowana, tylko nielicznym udało się ocalić życie i schronić w pobliskiej miejscowości Zaturce. Miejscowy proboszcz, ks. Gracjan Rudnicki przyjął ich na plebanię wraz z sześcioma innymi rodzinami ze spalonych okolicznych wiosek. Z obawy jednak przed podobnym losem, jaki spotkał mieszkańców Wólki Sadowskiej, postanowiono, aby bezcenny obraz Matki Bożej przenieść z kościoła i ukryć na plebanii. Został on umieszczony w pokoju, w sienniku ze słomy, gdzie mieszkała Irena Jasińska wraz ze swoją ciotką Ewelina Tuńską.

W 1945 r. większość Polaków mieszkających w Zaturcach została przesiedlona na tereny dzisiejszej naszej ojczyzny. Wraz z nimi przywędrował również obraz Matki Bożej ukryty. Pomimo przeszukania wszystkich wozów przez sowieckich żołnierzy, obraz nie został znaleziony. Jak opowiada Irena Szafranec, ona i jej ciotka otrzymały gospodarstwa w pobliskim Dziekanowie. Ewelina Tuńska zgłosiła się do proboszcza parafii św. Mikołaja w Hrubieszowie i przekazała obraz, który został umieszczony w bocznym ołtarzu miejscowego kościoła. Wiele z tych rodzin osiedliło się w Teratynie, który zamieszkiwała wówczas w większości ludność ukraińska wyznania prawosławnego. Pozostała po nich świątynia, którą postanowiono adaptować na potrzeby wspólnoty katolickiej. Delegacja mieszkańców udała się więc do Lublina, do ówczesnego bp. Stefana Wyszyńskiego, z prośbą o utworzenie parafii. Jak relacjonuje mieszkanka Teratyna Julia Radelczuk, bp Wyszyński w niedługim czasie osobiście przyjechał do Teratyna. Zapadła decyzja o możliwości utworzenia tu nowej parafii. Do uprzątniętej i odremontowanej świątyni został przywieziony z Hrubieszowa obraz Matki Bożej Pocieszenia, a pierwszym proboszczem nowo powstałej wspólnoty parafialnej został w lipcu 1948 r. ks. Józef Telakowski.

Budowa nowego kościoła parafialnego w Teratynie była zainicjowana w 2004 r. przez bpa Jana Śrutwę. Budowa rozpoczęła się jesienią 2007 r.

30 VIII 2015 r. nastąpiło przeniesienie ze starej świątyni parafialnej do nowobudującego się kościoła parafialnego obrazu MB Pocieszenia, pochodzącego z Zaturzec (Ukraina).

STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ.

Obraz jest mocno zniszczony, przy czym dokładna ocena stanu zachowania może być dokonana po zdjęciu srebrnej koszulki z obrazu

Ze względów kultu, oraz bezpieczeństwa obrazu, koszulka nie była zdejmowana. Istnieje realne niebezpieczeństwo obecności pod koszulką luźnych, odspojonych fragmentów warstwy malarskiej.

Widoczna jest poprzez otwory w koszulce obrazu postępująca degradacja obiektu spowodowana zmianami wilgotności podobrazia (kurczeniem się drewna wskutek wysychania) związanymi z przeniesieniem obrazu do nowego wnętrza kościoła, w którym parametry wilgotności są niższe niż w starej świątyni.

Archiwalne zdjęcia obrazu wykonane bez koszulki również wskazują na podniesione łuski warstwy malarskiej.

Dokładna ocena stanu zachowania warstwy malarskiej nastąpi po zdjęciu srebrnej koszulki z obrazu.

Obraz jest z pewnością nierównomiernie zakurzony i zabrudzony (z uwagi na obecność koszulki). Należy przyjąć, że wykonane retusze kolorystyczne uległy zmianie z uwagi na procesy starzenia się spoiw.

Konserwacji poddana zostanie także srebrna koszulka, na której widoczne są ogniska oksydacji srebra wskutek działania podwyższonej wilgotności i reaktywnych gazów z atmosfery powodujących powolną, powierzchniową korozję srebra.

PROPONOWANE POSTĘPOWANIE KONSERWATORSKIE

Obraz zostanie zdjęty z ołtarza, srebrna koszulka zostanie delikatnie zdemontowana. W trakcie demontażu zostaną zabezpieczone wszystkie luźne fragmenty warstwy malarskiej.

Konieczne jest oczyszczenie warstwy malarskiej z przemalowań, zabrudzeń i pociemniałego werniksu.

Oczyszczanie wykonane zostanie metodami chemicznymi oraz mechanicznie. Metoda oczyszczania dobrana zostanie po wykonaniu prób skuteczności różnych rozpuszczalników i past, poczynając próby od preparatów najstabszych.

Prawdopodobnie najlepszy skutek zostanie osiągnięty poprzez rozmiękczenie warstwy werniksu metodami chemicznymi (przy zastosowaniu nn-dimetyloformamidu) oraz mechanicznym usunięciu jej skalpelami i czyszcikami z włókna szklanego.

Przy trudnych nawarstwieniach należy zastosować zasadę lekkiego „niedoczyszczania”, niż czyszczenia z możliwością przemycia – tj. bez naruszenia delikatnej olejnej warstwy malarskiej przedstawienia.

Odwrocie obrazu zostanie oczyszczone z zabrudzeń, przeprowadzone zostanie trucie odwrocia preparatem biobójczym oraz wykonana zostanie korekta podobrazia (uzupełnienia, prostowanie odkształceń, wymiana szponków).

Ostatecznym rozwiązaniem może być wykonanie parkietażu na odwrociu.

W przypadku stwierdzenia występowania odspojień warstwy malarskiej, wykonane zostaną podklejenia warstwy malarskiej i warstw gruntu przy użyciu żywicy poliocetanowej z zastosowaniem kautera.

W miejscach ubytków wykonane zostaną uzupełnienia gruntów – założone zostaną emulsyjne kity konserwatorskie na bazie kleju skórniego, kredy pławionej i oleju lnianego polimeryzowanego. Istnieje możliwość zastosowania kitów wykonanych na bazie żywicy akrylowej.

W obrębie złocień i srebrzeń wykonane zostaną kity kredowe-klejowe na bazie 16% kleju skórniego i kredy.

Wykonany zostanie retusz złocień i srebrzeń zgodnie z oryginalnym układem. Retusz złocień i srebrzeń zostanie wykonany techniką tradycyjną tj pulmentową.

Po wykonaniu retuszu złocień wykonany zostanie retusz warstwy malarskiej metodą retuszu naśladowczego w technice olejno-żywicznej.

Następnie obraz zostanie zabezpieczony werniksem końcowym w celu wyrównania optyki powierzchni.

Przed zamontowaniem zostanie opracowane estetycznie odwrocie ikony.

Srebrna koszulka zostanie oczyszczona z zabazpieczających lakierów i produktów korozji preparatami do czyszczenia srebra.

Sprawdzona zostanie pod kątem odkształceń przetłoczeń koszulki. Wszystkie wgniecenia i odkształcenia zostaną skorygowane - wyprostowane.

Po oczyszczeniu koszulka zostanie zabezpieczona lakierem do srebra w celu zabezpieczenia przed oksydowaniem powierzchni.

Wykonana zostanie kopia obrazu w celu założenia koszulki.

Kopia obrazu wykonana zostanie zgodnie z techniką oryginału na poobrazie drewnianym.

W trakcie trwania prac konserwatorskich prowadzona będzie dokumentacja wykonanych zabiegów.

Wszystkie zmiany programu prac konserwatorskich uzgodnione zostaną z przedstawicielami LWKZ.

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

- OBRAZ „MATKI BOSKIEJ POCIESZENIA”

1. Demontaż obrazu. Wyjęcie obrazu z otarza i zdjęcie srebrnej koszulki (na płasko).
2. Wykonanie badań obiektu: stanu zachowania drewna i warstwy malarskiej.
3. Ustabilizowanie ruchomych fragmentów warstwy malarskiej za pomocą bibuły japońskiej
4. Podklejenie ruchomych łusek warstwy malarskiej przy użyciu kautera i termoplastycznej żywicy polioctanowej.
5. Wklejenie ruchomych łusek warstwy malarskiej metodą jak wyżej.
6. Usunięcie zabezpieczeń z lica.
7. Wykonanie prób czyszczenia warstwy malarskiej.
8. Oczyszczenie obiektu z zabrudzeń i pociemniałych warstw werniksów dobranymi na podstawie prób preparatami: metodami chemicznymi i mechanicznie.
9. Wykonanie konserwatorskich kitów emulsyjnych w obrębie przedstawienia Matki Boskiej i Dzieciątka,
10. Wykonanie konserwatorskich kitów w obrębie srebrzeń i złocień tła – kitów kredowo klejowych wykonanych na bazie 16 % wody klejowej (klej skórny) i kredy pozłotniczej.
11. Opracowanie powierzchni kitów zgodnie z fakturą oryginału.
12. Zabezpieczenie lica.
13. Oczyszczenie odwrocia , wykonanie uzupełnień drewna.
14. Zatrucie drewna preparatem owadobójczym.
15. Wzmocnienie strukturalne osłabionego drewna poprzez zaimpregnowanie roztworem żywicy akrylowej.
16. Flekowanie drewna - wykonanie uzupełnień drewna w miejscach spękań i ubytków.

17. Wykonanie uzupełnień drewna dedykowaną żywicą epoksydową lub gotowymi masami drewnopochodnymi – w razie konieczności.
18. Estetyczne opracowanie odwrocia obrazu.
19. Wykonanie rekonstrukcji srebrzeń tła i złocień srebrem i złotem płatkowym zgodnie z pierwotnym układem na licu obrazu.
20. Wykonanie retuszu warstwy malarskiej metodą żywicznego retuszu naśladowczego przy użyciu farb ketonowych lub farbami olejnymi na spoiwie żywicznym.
21. Zabezpieczenie warstwy malarskiej konserwatorskim werniksem damarowym.

- KOSZULKA

1. Oczyszczenie koszulki z zabrudzeń i produktów oksydacji preparatami dedykowanymi do czyszczenia srebra.
2. Prostowanie ew. odszkształceń koszulki.
3. Zabezpieczenie powierzchni i odwrocia warstwą polifury szelakowej i lakierami przeznaczonymi do zabezpieczenia srebra.

- KOPIA OBRAZU „MATKI BOSKIEJ POCIESZENIA”

1. Przygotowanie podobrazia drewnianego o wymiarach większych o 1 cm od oryginału.
2. Przeklejenie deski klejem skórnym 16 %.
3. Wykonanie wielowarstwowych gruntów kredowo-klejowych na bazie 16 % wody klejowej i kredy ptawionej.
4. Wykonanie reliefu w partii tła.
5. Wykonanie złocenia i srebrzenia partii srebrem i złotem płatkowym tła zgodnie z układem jak w oryginale.
6. Wykonanie kopii obrazu w technice olejnej.
7. Nałożenie oryginalnej koszulki srebrnej na kopię.
8. Prowadzenie dokumentacji fotograficznej, rysunkowej i opisowej wykonywanych zabiegów konserwatorskich.
9. Złożenie dokumentacji powykonawczej przebiegu prac.

Lublin, dn 15 listopad 2023

mgr Małgorzata Podgórska-Makal
KONSERWATOR DZIŁC SZUKI
nr dyplomu 237 w z. 2017/2018
upr. konserwatorskie 20/K/97
20-282 Lublin, ul. Królowej Jadwigi 6/T
tel. +48 501 030 663

Fot. nr 1 – Obraz „Matki Boskiej Pocieszenia „ bez koszulki.

Fot. nr 2 – Obraz „Matki Boskiej Pocieszenia w srebrnej koszulce wotywnej.

Fot. nr 3 – Obraz „Matki Boskiej Pocieszenia w srebrnej koszulce wotywniej.

Fot. nr 4 – Obraz „Matki Boskiej Pocieszenia w srebrnej koszulce wotywniej – fragment. Widoczne ubytki warstwy malarskiej na twarzy Matki Boskiej.

Fot. nr 4 – Obraz „Matki Boskiej Pocieszenia w srebrnej koszulce wotywniej – fragment. Widoczne zniszczenia warstwy malarskiej i pozłoty w obrębie dłoni Matki Boskiej.